

ESPINAL, diecezja w Kolumbii eryg. 18 III 1957, sufr. Bogoty, utworzona z pd. części terytorium diec. Ibagué; zajmuje 13 514 km² i liczy 582 100 mieszk., w tym 543 600 katolików, 36 parafii, 51 księży diec., 5 zakonników, 54 siostry.

AAS 49(1957) 712-714; AnPont 1979.

Maria Wójcik

ESPRIT JULIEN OCD, imię zak. Filip od Trójcy Świętej, ur. 19 VII 1603 w Malaucène (k. Awinionu), zm. 28 II 1671 w Neapoli, filozof, teolog, misjonarz.

Do zakonu wstąpił 1620 w Lyonie i studiował najpierw w Paryżu, a 1626-28 w seminarium mis. w Rzymie; po przyjęciu 1626 święceń kapł. wysłany na misję do Persji (1628-31 pracował w Isfahanie i Basrze), został 1631 przeorem w Goa; tu wykładał filozofię i teologię oraz spisał akta męczeństwa bł. Dionizego od Narodzenia Pańskiego i Redempta od Krzyża; 1641-56 był przeorem, definitem i prowincjałem we Francji; 1659-65 definitem gen., a 1665-71 generałem; wizytował prowincje pn.wł. i zaalpejskie, a 1666 polską.

W dziele *Summa theologiae mysticae* (I-III, Ly 1656, Bru 1874²), posługując się terminologią i metodą scholast., jako pierwszy przedstawił przyczyny i skutki zjawisk nadprzyr., opierając się na przedach scholastyków oraz Teresy Wielkiej i Jana od Krzyża; ponadto napisał *Summa philosophiae* (Ly 1648, Kö 1665³), *Summa theologiae tomisticae* (I-V, Ly 1653), *Historia carmelitani ordinis* (Ly 1656), *Maria sicut aurora consurgens seu de immaculata conceptione* (Ly 1657), *Vita venerabilis patris Dominici a Jesu Maria* (Ly 1659; *Historia świętobliwego życia wielbego ojca Dominika a Jesu Maria*, Kr 1675), *Decor carmeli religiosi* (Ly 1665; *Ozdoła karmelu zakonnego* I-III, Lb, Kr 1746-47); w *Itinerarium orientale* (Ly 1649) przedstawił swą podróż przez kraje Bliskiego Wschodu.

Anastase de saint Paul, DThC XII 1412-1413; Gabriel de sainte Marie-Madeleine, DSAM II 176-202; Elisee de la Nativité, *La vie intellectuelle des carmes*, EC 20(1935) 143-148; H. Kümmet, *Die Gotteserfahrung in der „Summa theologiae mysticae“ des Karmeliten Philippus a Sanctissima Trinitate*, Wü 1938; *A Chronicle of the Carmelites in Persia*, Lo 1939, II 989-993; Ambrosius a santa Teresia, *Nomenclator missionarium carmelitarum discalceatorum*, R 1944, 308-310; Melchior de sainte Marie, *Pour une biographie du père Philippe de la Trinité*, ECar 2(1948) 341-403; Giovanna della Croce, *Der Karmel und seine mystische Schule*, JMT 8(1962) 66-73; B. Honings, *La contemplation secondo Filippo della Santissima Trinità*, ECar 13(1962) 691-713; Simeone della Santa Famiglia, *Panorama storico-bibliografico degli autori spirituali Teresiani*, Archivum bibliographicum carmelitanum 12(1970) 75-76 (dodatek); J.M. Moliner, *Historia de la espiritualidad*, Burgos 1972, 369-370; Simeone della Santa Famiglia, DES 1 779-780.

Czesław Gil

„ESPRIT”. *Revue internationale*, miesięcznik zał. 1932 w Paryżu przez E. → Mouniera w celu popierania i rozwijania awangardowych prądów katolicyzmu; otwarty na wszelkie tendencje, podejmował, zgodnie z postawą założyciela, analizę problemów w duchu filozofii personalistycznej (→ personalizizm).

Wydawanie E. przerwano 1940 po klęsce Francji; wznowione tegoż roku w Lyonie, zostało 1941 zlikwidowane przez rząd w Vichy; od grudnia 1944 wychodzi nadal. Po śmierci Mouniera redakcją kierował 1950-57 A. → Béguin, a 1957-70 Jean Marie Domenach, z którego rezygnacją (choć pozostał nadal w komitecie red.) wycofała się część dawnych współpracowników Mouniera — Paulette Mounier, Bertrand d'Arson, Camille Bourniquel, Louis Dulon, Paul Fraisse, François Goguel, Jean Lacroix, Henri I. Marrou; od 1977 Paul Thibaud kieruje czasopismem, którego podtytuł zmieniono na *Changer la culture et la politique*.

A. Niesiolowski, *Sylwetki czasopism*. E., Wiara i Życie 19(1939) 463-466; *Dyskusje między katolikami francuskimi*, Znak 1(1946) 284-286; A. Krasinski, *25-lecie E.*, Wiś 1(1958) z. 1, 78-84; K. Jedrzejczak, *O personalistyczną filozofię działania ruchu „E.”*, Pz 1969; J. Zablocki, *Personalizm po polsku odczytany*, ChS 2(1970) z. 2, 11-40; M. Winock, *Histoire politique de la revue E.*, 1930-1950, P 1975; J.M. Domenach, *Drogi personalistów francuskich*, ChS 8(1976) z. 7, 62-73.

Jerzy Galkowski

ESROM, obecnie Esrum, opactwo cystersów na Zelandii (Dania), zał. ok. 1151 przez → Eskila, abpa Lundu.

Opactwo zasiedlił swoimi mnichami Bernard z Clairvaux; dzięki bullom i król. przywilejom E. szybko rosło w znaczenie i w przeciągu 50 lat założyło 6 opactw filialnych — Vitskol (1158) w Jutlandii, Sorø (1162) na Zelandii, → Dargun (1172), → Kol-

bacz (1175), Ruhekloster (1192) k. Slezewiku i → Eldenę (1199); w XIV w. do całej filiacji należało 12 opactw, m.in. filie Kolbacz — opactwa w Oliwie, Bierzwiku i Mironicach; kapituła gen. wielokrotnie powierzała opatom załatwianie spraw dotyczących skand. klasztorów cysterskich. Podupadłe E. przy końcu XV w., zostało skasowane po sejmie w Kopenhadze, zwołanym 1536 przez króla Chrystiana III; zachowały się ruiny opactwa i kościoła wzniesionego w 2. poł. XII wieku. Wg J. Powierskiego filialne opactwa E. — Kolbacz i zał. przezeń Oliwa oraz Dargun miały prawdopodobnie służyć utrwalaniu polit. wpływów Danii na pd. wybrzeżu Bałtyku w czasie jej ekspansji na te terytoria na przełomie XII i XIII wieku.

F. Winter, *Die Cistercienser des nordöstlichen Deutschlands*, Go 1868-71, I-III (passim); Janauschek 136; D.E. Rugaard, *Af E. Klosters historie*, Frederiksborg 1907; A. Schongard, *Un ami de Saint Bernard, l'archevêque Eskil de Lund*, w: *Saint Bernard et son temps. Congrès de Dijon 1927*, Di 1928, II 231-247; M.A. Dimier, DHGE XV 1000-1002; J. Powierski, *Na marginesie najnowszych badań nad problemem misji cysterskiej w Prusach i kwestii Santary*, KMW 100(1968) 240-241; S.M. Szacherska, *Rola klasztorów duńskich w ekspansji Danii na Pomorzu Zachodnim u schyłku XII wieku*, Wr 1968 (passim); A. Dimier, DIP III 1318.

Mirosław Daniluk

ESSE → Istota.

ESSEN, diecezja w Republice Federalnej Niemiec, dawne opactwo benedyktynów, a także ośrodek polonijny w Westfalii.

1. Początki E. wiąże się z fundacją opactwa benedyktynów (852-870) przez bpa Alfreda OSB z Hildesheimu (zm. 874) dla 52 mnichów i 20 zakonników, podległego od 947 bezpośrednio cesarzowi; powstała przy nim szkoła dla chłopów (od 1555 gimnazjum), a w XI w. dla dziewcząt pochodzenia szlacheckiego; ok. 1000 założono filię opactwa w Recklinghausen pod E., a w XI w. w Stoppenbergu; w X-XIV w. opactwo uzyskało rangę księstwa duch. pod przewodnictwem księzi z rodu panujących; od 1609 było pod zarządem Brandenburgii i dzięki księniom (Elisabeth vom Berge, 1605-14; Maria Klara von Spaur, 1614-44) nie uległo reformacji; w końcu XVII w. przyłączono do E. opactwo Thorn (k. Roermond); 1802 uległo sekularyzacji, a 1803 obszar fundacji (2,5 mil² i ok. 40 000 mieszk.) włączono do państwa pruskiego. Zespół klasztorny obejmuje rom. kościół z ok. 875-943 (z kryptą z 1040-51) z wewn. chórem 3-wieżowym, zbudowanym na wzór kaplicy ces. Karola Wielkiego w Akwizgranu, i atrium (XI w.), łączącymi katedrę z got. kaplicą chrzcielnią z 1471; złota kaplica jest jednym z najbogatszych skarbów kość. w Europie (posiada m.in. esseńską złotą Madonnę i 4 krzyże brązowe sprzed 1000, 7-ramienny lich-tarz z ok. 1000, monstrancje z różnych epok); do znaczniejszych budowli sakr. należą ponadto kościoły — św. Łucji, z 995-1063, św. Gertrudy z XV w. (z elementami rom.), Melanchtona z 1928, Zmartwychwstania Pańskiego z 1929-36 (o konstrukcji stalowej, wzniesiony przez O. Bartninga) oraz św. Engelberta z 1934-36 (zbudowany przez D. Böhma); Folkwang-Museum należy do najważniejszych zbiorów malarstwa współcz. w Europie.

2. Diecezja (zw. bpstwem Ruhry), eryg. 23 II 1957 bullą *Germanicae gentis* przez pap. Piusa XII z części diec. kolonij, monasterskiej i paderbornskiej, jest sufr. Kolonii; pierwszym bpem został Franz Hengsbach (utrzymujący kontakty duszpast. z działaczami polonijnymi), który 1962 założył seminarium duch. z siedzibą w E.-Werden; 1968 zorganizowano sejmik katolików, poświęcony odnowie życia rel. i sprawie autorytetu Kościoła w RFN. Diecezja zajmuje 1877,5 km² i liczy 2,86 mln mieszk., w tym 1,27 mln katolików, 319 parafii, 845 księży diec. i 204 zak., 244 zakonników, 1489 siostr; ponadto istnieje 29 misji kat. dla cudzoziemców (w tym 3 dla Polaków).

3. Polonia — Po 1871 do E. przybyło wielu Polaków, zwł. z Dolnego Śląska, zaboru prus. oraz Prus Wsch., i 1890 mieszk. w E. i okolicy 2098, 1900 — 10 706, 1912 — 39 078 (w tym 18 357 Mazurów-ewangelików); 1910 stanowili oni 43,3% ogółu górników w kopalniach E.; 1918-22 wielu powróciło do kraju, a 1926 mieszk. w E. 70 000 Polaków-katolików.

W E. powstały liczne stowarzyszenia i bractwa o charakterze rel., kulturalnym i społ., m.in. Tow. Oświata (1878), Tow. Pol.-Św. Jedność (ok. 1890), Tow. Robotników Pol. pod wezw.